

MALİYET MUHASEBESİNE GİRİŞ

MALİYET MUHASEBESİNİN TANIMI VE AMAÇLARI

Maliyet muhasebesi, üretilen mal (mamul) veya hizmetlerin maliyetini oluşturan maliyet türlerinin, olduğu yerler ve ilgili oldukları mamul ya da hizmet cinsleri bakımından belirlenmesi ve izlenmesine olanak sağlayan bir hesap ve kayıt sistemidir.

Maliyet muhasebesinin amaçları nelerdir?

1. Mamullerin maliyetini saptamak
2. Maliyet kontrolüne yardımcı olmak
3. Planlamaya yardımcı olmak
4. Özel yönetim kararlarına yardımcı olmak

A- MAMULLERİN MALİYETİNİ SAPTAMAK

Mamul maliyetinin belirlenmesi; üretilen mamul maliyetinin, satılan mamullerin maliyetinin hesaplanarak brüt satış karı veya zararının, henüz satışı yapılmamış mamul stokları tutarının ve mamul satış fiyatının ne olması gerektiği sorularının cevaplandırılmasına yardımcı olacaktır.

B- MALİYET KONTROLÜNE YARDIMCI OLMAK

Maliyet kontrolünde, gerçekleşen fiili maliyetler, önceden belirlenen maliyetlerle karşılaştırılarak sapmalar belirlenir. Bu sapmaların nedenleri araştırılır ve düzeltici önlemler alınır.

C- PLANLAMAYA YARDIMCI OLMAK

Amaçlar ile bu amaçlara ulaşmada izlenecek yol ve yöntemlerin belirlenmesi şeklinde tanımlanan planlama işlevi, planların uygulanması ve geri bildirimden oluşan kontrol işleviyle birleştirildiğinde yönetim sürecini oluşturur. İşletme yönetiminin planlarının muhasebede rakamsal olarak ifade edilmesiyle **bütçeler** oluşturulur. Planların uygulanması sırasında gerçekleşen faaliyet sonuçları muhasebede kayıtlanır, sınıflanır, özetlenir ve bütçelerle mukayese edilerek başarı raporları halinde yine komuta yetkisindeki yöneticilerin bilgisine sunulur.

D- ÖZEL YÖNETİM KARARLARINA YARDIMCI OLMAK

Maliyet muhasebesinin işletme yöneticilerine, rutin kararlar yanı sıra özel yönetim kararlarında da gereksinme duyacağı konularda zamanlı, yeterli ve sağlıklı bilgileri sunma amacı olmaktadır

MALİYET MUHASEBESİNİN GENEL MUHASEBE İLE İLİŞKİLERİ

Genel muhasebe tarafından üretilen bilgiler (Devlet, işletmenin ortakları, çalışanlar) genellikle işletme dışı bilgi kullanıcılarının gereksinimine cevap verirken; maliyet muhasebesi tarafından üretilen bilgiler ise işletme içi bilgi kullanıcıların (yöneticiler) gereksinimine cevap vermektedir.

Maliyet muhasebesinin içe dönük maliyet verilerini ve genel muhasebenin de dışa dönük mali tabloları hazırlayabilmesi için birbirlerine daima ihtiyaçları vardır. İşte bu ihtiyaç, söz konusu iki muhasebenin ilişkisini ortaya çıkarmaktadır. Bu ilişki özellikle iki

Yönden kendini gösterir:

Genel muhasebede düzenlenen gelir tablosunun hazırlanabilmesi için dönem içinde üretilen mamullerin maliyetinin bilinmesi ve bu veriden hareketle de satılan mamullerin maliyetinin hesaplanarak gelir tablosunda ilgili dönemin satış hâsılatıyla karşılaştırılması gerekir. Aynı zamanda yine genel muhasebenin hazırladığı tablolardan biri olan bilançonun hazırlanabilmesi için de, yine dönem sonunda elde mevcut tamamlanmış ve yarı mamullerin Maliyetinin bilinmesi gerekir.

Maliyet muhasebesi ile genel muhasebenin birbirleri arasındaki ilişkiyi gösteren yönlerden diğeri ise, maliyet muhasebesinin mamul maliyetlerini hesaplayabilmek için genel muhasebeden almak zorunda olduğu bazı bilgilerdir. Örneğin, fiili maliyetlerin kullanıldığı bir işletmede; mamul, yarı mamul ve ilk madde ve malzeme, işçilik ile genel üretim maliyetlerine ait bilgiler genel muhasebeden alınır. Diğer yandan standart maliyet sisteminin kullanıldığı işletmelerde ise, dönem sonunda fiili maliyetler ile standart maliyetlerin karşılaştırılıp düzeltici kayıtların yapılabilmesi için yine genel muhasebede yer alan söz konusu üretim maliyeti ile ilgili verilere ihtiyaç olacaktır.

GİDER, HARCAMA, MALİYET VE ZARAR KAVRAMLARI

Bilanço yaklaşımına göre;

GİDER: Bir işletmenin belirli bir dönemdeki mal teslimi veya üretim, hizmet kullanımı veya sürekli ana iş konusuyla ilgili diğer işlemleri sonucunda işletmenin varlıklarında meydana gelen azalışlar veya yükümlülüklerinde meydana gelen artışlardır.

Gelir yaklaşımına göre;

GİDER: İşletmenin faaliyetini ve varlığını sürdürebilmesi ve bir ekonomik yarar elde edebilmesi için belirli bir dönemde kullandığı ve tükettiği girdilerin, faydası tükenmiş maliyetlerin hâsılatan düşülen kısmına denir.

HARCAMA: Bir varlığın edinilmesi, bir hizmetin sağlanması yada bir zararın karşılanması amacıyla para ödeme, mal verme, hizmet sunma, borç altına girme, ortaklık hakkı tanıma v.b. şeklinde katlanılan fedakarlıklardır.

MALİYET: Belirli bir amaca ulaşmak için katlanılan fedakârlıkların parasal ifadesidir. Ya da bir ekonomik değeri oluşturmak için, elden çıkarılan ekonomik değerler toplamına denir.

ZARAR: İşletme işlevlerinin (faaliyetlerinin) yürütülmesi için gerekli olan ve normal ölçüler içerisinde yapılan tüm harcamalar ile varlık ve hizmet tüketimleri gider niteliği taşır. Buna karşılık, işletme işlevlerinin yürütülmesi için gerekli olmayan, olağandışı iş ve olaylardan dolayı tüketilen varlıkların veya normal ölçüleri aşan harcama ve tüketimlere **zarar** denir.

Varlık, işletmenin sahip Olduğu mal stokları, demirbaşlar, makineler gibi ekonomik değerlerdir.

GİDERLERİN SINIFLANDIRILMASI

GİDERLER;

- **Çeşitlerine,**
 - 1- 0 İlk madde ve malzeme giderleri
 - 2- 1 İşçi ücret ve giderleri
 - 3- 2 Memur ücret ve giderleri
 - 4- 3 Dışarıdan sağlanan fayda ve hizmetler
 - 5- 4 Çeşitli giderler
 - 6- 5 Vergi resim ve harçlar
 - 7- 6 Amortismanlar
 - 8- 7 Finansman giderleri
- **Fonksiyonlarına göre,**
 - 1- **Stok maliyet giderleri**
 - Alış giderleri
 - Üretim giderleri
 - a) Direkt ilk madde ve malzeme giderleri
 - b) Direkt işçilik giderleri
 - c) Genel üretim giderleri
 - 2) **Dönem giderleri**
 - Araştırma geliştirme giderleri
 - Pazarlama satış ve dağıtım giderleri
 - Genel yönetim giderleri
 - Finansman giderleri
- **Giderlerin Ürünlere yüklenmesine göre sınıflandırılması**
 - 1- **Direkt Giderler**

Belirli bir mal veya hizmetin üretime doğrudan doğruya herhangi bir dağıtım anahtarı kullanmadan yüklenebilen giderlerdir.
 - 2- **Endirekt giderler**

Belirli bir mal veya hizmetin üretim maliyetine doğrudan doğruya yüklenmeyip birtakım dağıtım ölçüleri ile yüklenebilen giderlerdir.
- **Giderlerin Faaliyet hacmi ile olan ilişkisine göre**
 - 1- **Sabit giderler**

Belirli bir zaman dilimi ve hacmi içinde faaliyet hacmindeki artış ve azalışlardan etkilemeden aynı kalan giderlerdir. Amortisman kira
 - 2- **Değişken giderler**

Faaliyet hacmine bağlı olarak artan veya azalan giderlerdir. Hammadde
 - 3- **Yarı değişken yarı sabit giderler**
 - Yarı değişken giderler;** Faaliyet hacmi durduğunda tamamen ortadan kalkmayan ancak faaliyet hacmine bağlı olarak artan veya azalan giderlerdir. Enerji giderleri
 - Yarı sabit giderler;** Belirli bir faaliyet aralığında sabit olan bu hacim aşıldığında sıçramalar gösteren giderlerdir.

GİDER YERLERİ

Gider yeri, üretim ve hizmetlerin yapıldığı ve maliyetlerin oluştuğu, örgütün bir birimini ya da birim içindeki bir yeri ifade eder.

Giderlerin planlanması, kontrol edilmesi ve bu giderlerin dengeli bir biçimde toplanıp dağıtılmasını sağlar.

Gider yerlerinin saptanmasında genellikle kuruluşların organizasyon şeması esas alınır, Gider yerlerinin 10 - 99 sayıları arasında kodlanması Tekdüzen Muhasebe Sistemi gereğidir.

Gider yerleri aşağıdaki gibi bölümlenir;

- . Esas üretim gider yerleri
- . Yardımcı üretim gider yerleri
- . Yardımcı hizmet gider yerleri
- . Yatırım gider yerleri
- . Üretim yerleri yöntemi gider yerleri
- . Araştırma ve geliştirme gider yerleri
- . Pazarlama satış ve dağıtım giderleri
- . Genel yönetim gider yerleri

Gider yerlerinin bölümlenmesinde yukarıda verilen gider yerleri gruplanması esas olmakla beraber, kuruluşların işletme faaliyeti teknolojik akımına uygun olarak açılacak gider yerleri, bu verilen ana grup başlıkları altında yer alabilir.

ÜRETİM GİDERLERİ (MALİYET GİDERLERİ)

Üretim giderleri, mamulün ortaya çıkması için yapılması zorunlu olan giderlerdir. Bu giderler olmadan üretim olmaz, mamul elde edilemez. Çünkü üretilen mamulün maliyetini bu giderler oluşturur.

Üretim giderlerini üç grupta toplayabiliriz:

- 1- İlk madde ve malzeme giderleri,
- 2- İşçilik giderleri,
- 3- Genel üretim giderleri.

Bu giderler; mamulün maliyetini doğrudan etkiliyorsa “direkt” , dolaylı yoldan etkiliyorsa “**ENDİREKT**” giderler olarak adlandırılırlar.

“Direkt giderlerle” “Endirekt giderlerin” toplamı mamulün maliyetini oluşturur.

GİDERLERİN KAYITLAMA YÖNTEMLERİ

7/A SEÇENEĞİNDE KULLANILAN FONKSİYONEL GİDER TÜRLERİ	7/A SEÇENEĞİNDE UYGULANAN YANSITMA HESAPLARI
710 D.İLK MADDE MALZ. GİDERLERİ	711 D. İLK MADDE VE MALZEME YANSITMA
720 DİREKT İŞÇİLİK GİDERLERİ	721 DİREKT İŞÇİLİK GİDERLERİ YANSITMA
730 GENEL ÜRETİM GİDERLERİ	731 GENEL ÜRETİM GİDERLERİ YANSITMA
740 HİZMET ÜRETİM MALİYETİ	741 HİZMET ÜRETİM MALİYETİ YANSITMA
750 A. VE GELİŞTİRME GİDERLERİ	751 ARAŞT. VE GEL. GİDERLERİ YANSITMA
760 P. S. VE DAĞITIM GİDERLERİ	761 P. S. VE DAĞITIM GİDERLERİ YANSITMA
770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ	771 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ YANSITMA
780 FİNANSMAN GİDERİ	781 FİNANSMAN GİDERLERİ YANSITMA

Maliyet hesapları, mal ve hizmetlerin planlanan biçim ve niteliğe getirilmesi için yapılan giderlerin toplandığı ve maliyet unsurlarına dönüştürülerek izlendiği hesaplardır. Gider hesapları uygulamada esneklik sağlamak üzere iki seçenek halinde sunulmuştur.

a) 7/A Seçeneği

b) 7/B seçeneği olarak sunulmuştur.

7/A seçeneğinde giderler defter-i kebirde fonksiyon esasına göre,

7/B seçeneğinde ise çeşit esasına göre belirlenmiştir.

7/A SEÇENEĞİ; Bu kayıt yönteminde; gider eş zamanlı olarak aynı anda hem fonksiyonlarına, hem çeşitlerine hem de ilgili gider yerlerine göre izlenir. Giderler, esas defterlerde fonksiyon esasına göre belirlenmiştir. Eş zamanlı kayıt yönteminde giderler yapıldıkları anda ilgili defter-i kebir hesaplarına "Fonksiyon Esasına" göre kaydedilirken, söz konusu giderler aynı zamanda yardımcı defterlerde hem çeşit esasına hem de ilgili gider yerlerine göre izlenir.

EŞ ZAMANLI KAYIT YÖNTEMİ

Tekdüzen muhasebe sistemi uygulamasına göre; Giderler gerçekleştiğinde tahakkuk ettiğinde bir yandan fonksiyonel ana gider hesaplarına(7/A Seçeneği Gider Hesaplarından Birine) kayıt edilirken aynı zamanda alt hesap olarak "gider yerleri" ve "gider çeşitleri" (7/B Gider Çeşitleri Hesaplarından Birine) açısından da kayıt yapılması anlamına gelmektedir.

Örneğin; 10 nolu esas üretim gider yerine 100.000 TL ilk madde ve malzeme gönderilmiş,10 nolu gider yerine ilişkin 150.000 TL amortisman hesaplanmıştır.

Eş Zamanlı Kayıt		
710 DİREKT İLK MADDE VE MALZ. GİD.	(7/A Fonsiyon Hs)	100.000
10 Nolu Gider Yeri	(Gider Yeri)	
01 İlk Madde ve Malz	(7/B Gider Çeşidi Hesabı)	150.000
730 GENEL ÜRETİM GİDERLERİ		
10 Nolu Gider Yeri		
06- Amortisman Giderleri		
150 İLK MADDE VE MALZEME		100.000
01 İlk Madde		
04 A. Maddesi		
257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR		150.000
Üretim için Yapılan Direkt ve Endirekt Giderlerin Kaydı		

Örneğin; 10 nolu esas üretim gider yerinde belirli bir dönemde çalışan işçilerin normal ücretleri 80.000 TL. 12 nolu esas üretim gider yerinde 90.000 TL. 50 nolu bakım onarım hizmet gider yerinde çalışan işçilerin normal ücretleri 40.000 TL ve 80 nolu pazarlama bölümünde çalışan işçilerin normal ücretleri 50.000 TL ise, giderin doğuş anında yapılacak eş zamanlı muhasebe kaydı şöyle olacaktır.

720 DİREKT İŞÇİLİK GİDERLERİ	170.000	
01 İşçi Ücret ve Giderleri		
10 Nolu Esas Üretim Gider Yeri		
12 Nolu Esas Üretim Gider Yeri	40.000	
730 GENEL ÜRETİM GİDERLERİ		
01 İşçi Ücret ve Giderleri		
50 Nolu Bakım Onarım Hiz. Gid. Yeri	50.000	
760 Pazarlama Satış ve Dağ. Giderleri		
01 İşçi Ücret ve Giderleri		
80 Pazarlama Gider Yeri		
381 GİDER TAHAKKUKLARI		260.000

İLK MADDE VE MALZEME MALİYETLERİ

Üretimde kullanılan ya da tüketilen tüm ilk madde ve malzemelerin parasal tutarına, ilk madde ve malzeme maliyetleri denir. İlk madde ve malzemeler üretimle ilişkileri açısından, direkt ve endirekt ilk madde ve malzeme olmak üzere iki ana gruba ayrılır.

Direkt İlk Madde ve Malzeme Maliyetleri:

Üretilen ürünün bünyesine giren, ürünün temel yapısını oluşturan, hangi ürün ya da ürün gruba için en kadar kullanıldığı izlenebilen ve iktisadi nitelikteki ilk madde ve malzemeler, direkt ilk madde ve malzeme olarak adlandırılır.

Üretimde kullanılan ilk madde ve malzemenin özellikleri şunlardır:

- a) Üretilen ürünün bünyesine girip, ürünün temel yapısını oluşturuyorsa.
- b) Hangi ürün ya da ürün grubu için ne kadar kullanıldığı doğrudan doğruya belirlenebiliyorsa.
- c) Ne kadar malzeme kullanıldığının belirlenmesi ekonomik yönden anlamlı ve iktisadi nitelikte ise direkt ilk madde ve malzeme olarak adlandırılacaktır.

İlk madde ve malzemeler işlenmemiş (ham) şekilde olabileceği gibi işlenmiş şekilde de olabilir. Örneğin; demir cevheri (madeni) demir çelik fabrikaları için ilk madde ve malzeme olurken, demir-çelik fabrikalarında işlendikten sonra demir çubuk haline gelen ürün, bu ürünü kullanan inşaat işletmeleri açısından ilk madde ve malzeme olmaktadır.

Dokuma sanayi inde iplik, konfeksiyon sanayi inde kumaş, şeker sanayinde şeker pancarı direkt ilk madde ve malzemelere örnek olarak verilebilir.

NOT : ilk madde ve malzeme alındığında **150** hesabının borcuna üretime gönderildiğinde **710** hesabına aktarılır.

Örnek: 01/01/2010 tarihinde KDV hariç 200.000 TL İlk Madde ve Malzeme, 100.000 TL lik yardımcı malzeme alınmış, karşılığında 100.000 TL lik çek, KDV+Kalanı için bono düzenlenip verilmiştir.

150 İLK MADDE VE MALZEME	300.000	
İlk Madde ve Malzeme		
Yardımcı Malzeme		
191 İNDİRİLECEK KDV	54.000	
103 VERİLEN ÇEK. VE ÖD. EMİR.		10.000
321 BORÇ SENETLERİ		254.000

Örnek: 10/01/2010 tarihinde KDV hariç 200.000 TL İlk Madde ve Malzeme, 100.000 TL lik yardımcı malzeme 10 nolu gider yerine gönderilmiştir.

710 DİREKT İLK MADDE VE MALZ. GİD. 10 Nolu Gider Yeri 01 İlk Madde ve Malz	200.000	
730 GENEL ÜRETİM GİDERLERİ 10 Nolu Gider Yeri 01 Yardımcı Malzeme	100.000	
150 İLK MADDE VE MALZEME İlk Madde ve Malzeme Yardımcı Malzeme		300.000
Direkt ve Endirekt malzeme nin üretime gönderilmesi		

Endirekt Malzeme Maliyetleri:

Endirekt malzemeler üretimde kullanılıp, direkt ilk madde ve malzemelerin dışında kalan malzemeler olarak tanımlanabilir.

Endirekt malzemeleri, direkt ilk madde ve malzemelerden ayıran belli başlı özellikler şunlardır:

- a) Değer ve miktar olarak direkt ilk madde ve malzemelere göre daha önemsiz oradadırlar.
- b) Ürünün temel yapısını oluşturmazlar.

Hangi ürün ya da ürün grubu için ne kadar kullanıldığı doğrudan doğruya belirlenemez ya da belirlenmesi ekonomik yönden anlamlı değildir.

Diğer yandan mamulün bünyesine girmesine rağmen, bazı ilk madde ve malzemeler, direkt ilk madde ve malzeme olarak dikkate alınmayabilir. Şöyle ki; mobilya üretiminde kullanılan tutkalın, üretilen ürün ya da ürün grupları içinde ne kadar kullanıldığının belirlenmesi, ekonomik yönden anlamlı olmayacağı düşüncesi ile direkt ilk madde ve malzeme maliyetleri içinde ele alınmayıp genel üretim maliyetleri içinde ele alınması söz konusu olabilir. Üretimde kullanılan ilk madde ve malzemenin bir iktisadi değerinin de olması gerekir. Örneğin; kimya sanayinde azot üretimi sırasında hava önemli bir hammadde olmasına karşın, iktisadi bir değeri olmadığından, hava kullanılan malzemelerin maliyetleri arasında yer almayacaktır.

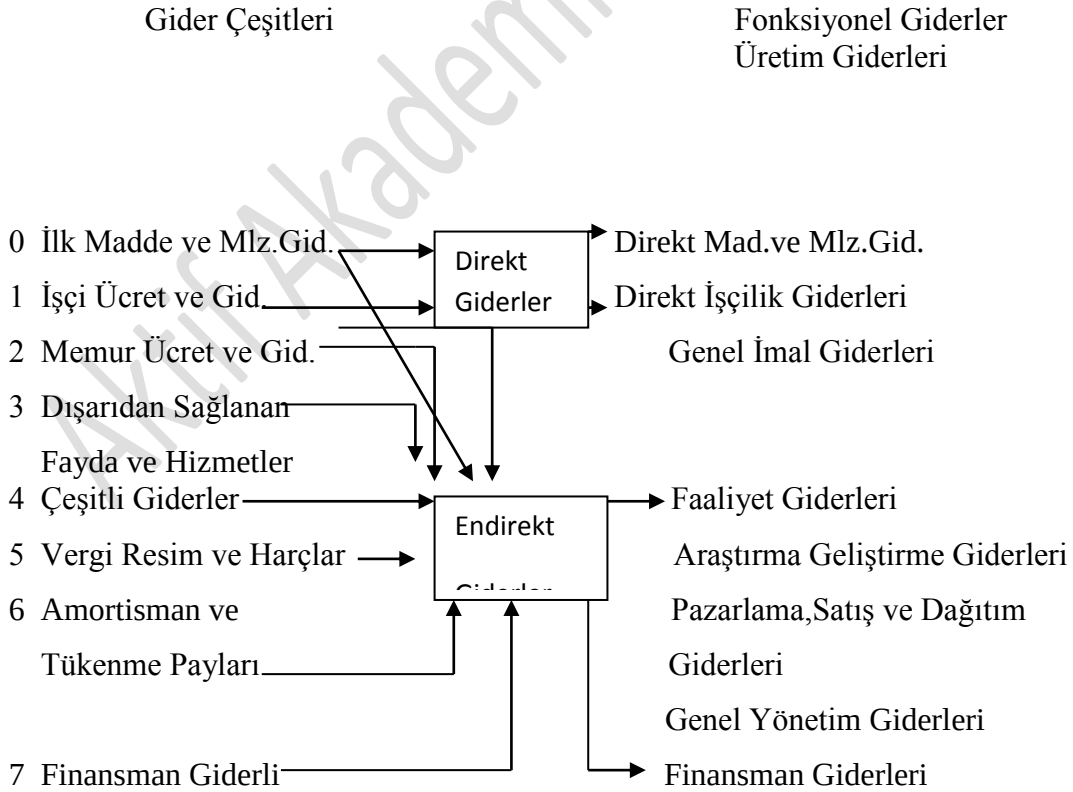
Endirekt malzemeler temel olarak yardımcı malzemeler ve işletme malzemeleri olmak üzere iki ana grupta ele alınır.

Yardımcı malzemeler, direkt ilk madde ve malzemeler gibi üretim sırasında kullanılıp, üretilen ürünün bünyesine girerler; ancak gerek miktar ve gerekse de değer olarak, mamulün temel ögesini, makine sanayinde cıvata, somun; ayakkabı üretiminde kullanılan tutkal ve çivi yardımcı malzemelere örnek olarak verilebilir.

İşletme malzemeleri, üretim sırasında kullanılmakla beraber mamulün bünyesine girmeyip üretimin kesintisiz yürütülmesi amacıyla hizmet ederler. Temizlik malzemeleri, makine yağları, akaryakıt işletme malzemelerinin örnekleridir.

İŞLETME GİDERLERİNİN TOPLU OLARAK ANA HESAPLAR ARASINDAKİ AKIŞI		
Gider Oluşumu	Gider Yansıması	Giderin Maliyete Dönüşmesi
710 Direkt İlk Madde ve Malzeme Giderleri	711 Direkt İlk Madde ve Malzeme Gid. Yans.Hs.	151 Yarı Mamul
720 Direkt İşçilik Giderleri	721 Direkt İşçilik Gid. Yans. Hs	151 Yarı Mamul
730 Genel Üretim Giderleri	731 Genel Üretim Gid. Yans. Hs.	151 Yarı Mamul
740 Hizmet Üretim Giderleri	741 Hizmet Üretim Gideri Yans. Hs	622 Satılan Hizmet Maliyeti
750 Araştırma ve Geliştirme Giderleri	751 Araştırma ve Gel. Gideri Yans. Hs.	630 Araştırma Geliştirme Gideri
760 Pazarlama Satış ve Dağıtım Giderleri	761 Pazarlama Satış ve Dağ. Gid. Yans. Hs	631 Pazarlama Satış ve Dağ. Gid.
770 Genel Yönetim Giderleri	771 Genel Yönetim Gideri Yans. Hs.	632 Genel Yönetim Gideri
780 Finansman Giderleri	781 Finansman Gideri Yans. Hs.	660-661 Finansman Giderleri

GİDER ÇEŞİTLERİNİN FONKSİYON ESASINA DÖNÜŞTÜRÜLMESİ

İLK MADDE VE MALZEME HAREKETLERİNDE KULLANILAN BAŞLICA BELGELER

1. İlk Madde ve Malzeme Satın Alma İstek Fişi

İlk madde ve malzeme satın alma istek fişleri, atölye şefi ya da ustabaşları tarafından hazırlanıp, tedarik bölümüne gönderilir ve tedarik bölümü, bu belgeleri derleyerek satın alması gereken ilk madde ve malzemelerin nicelik ve niteliğini öğrenir.

İlk madde ve malzeme satın alma istek fişinde; istenilen ilk madde ve malzemenin cinsi, hangi bölüm tarafından, ne zamana kadar ve ne miktarda istendiğine ait bilgiler yer alır.

2. Stok Kartı

Stok kartında; İlk madde ve malzemenin türü, kodu, birim ölçüsü, en az ve en çok stok düzeyi şeklinde ilgili İlk madde ve malzemeyi tanıttıcı bilgiler ile satın alınan, üretime verilen ve Kalan miktarlar yer almaktadır.

İlk madde ve malzeme İstek Fişi

İlk madde ve malzeme istek fişinde hangi bölümün hangi iş için hangi İlk madde ve Malzemedən, ne miktarda aldığı ile ilgili İlk madde ya da malzemeyi teslim eden ve teslim alan kişiler şeklinde bilgiler yer alır.

MALZEME DEĞERLEME YÖNTEMLERİ

Yaygın olarak kullanılan üç değerleme yöntemi mevcuttur.

1- MALİYET TEMELİNE GÖRE DEĞERLEME

A) Ortalama Maliyet Yöntemi

I- Hareketli Ortalama Maliyet Yöntemi

II- Tartılı Ortalama Maliyet Yöntemi

B) İlk Giren-İlk Çıkar (FİFO) Yöntemi

C) Son Giren-İlk Çıkar (LİFO) Yöntemi

D) İlk Gelecek-İlk Çıkar (NİFO) Yöntemi

E) En Yüksek Fiyatlı-İlk Çıkar (HİFO) Yöntemi

F) Gerçek Stok Partileri (Has Maliyet) Yöntemi

2- PİYASA FİYATI YÖNTEMİ

3- STANDAR FİYATLARLA DEĞERLEME YÖNTEMİ

4- PİYASA FİYATIYLA ALIŞ MALİYETİNDEN DÜŞÜK OLANIYLA DEĞERLEME YÖNTEMİ

5- TEMEL STOK YÖNTEMİ (GÜVENLİK STOKLARINI DİKKATE ALAN YÖNTEM)

1-MALİYET TEMELİNE GÖRE DEĞERLEME

Değerleme yöntemlerinde kullanılacak olan örnek;

İLK MADDE VE MALZEME STOK KARTI									
TARİH	GİREN			ÇIKAN			KALAN		
	Miktar	Fiyat	Tutar	Miktar	Fiyat	Tutar	Miktar	Fiyat	Tutar
Devir	1.000	500	500.000						
10.01.2010	500	560	280.000						
15.01.2010				1.100					
20.01.2010	2.000	580	1.160.000						
30.01.2010				1.500					

A) Ortalama Maliyet Yöntemi

I- Hareketli Ortalama Maliyet Yöntemi

Her yeni ilk madde ve malzeme alışında farklı birim fiyatlar oluşursa, toplam tutarı toplam miktara bölerek ortalama fiyat oluşturulur.

10.01.2010 Tarihinde Ortalama Birim Maliyet

$$500.000+280.000 / 1.500 \text{ Br} = 520 \text{ TL/ Br.}$$

$$\text{Ortalama Birim Fiyat} = 780.000.- / 1500 \text{ Br.} = 520 \text{ TL/ Br.}$$

15.01.2010 Tarihinde üretime gönderilen 1100 Birimin Maliyeti

$$1100 \text{ Br.} \times 520 \text{ TL} = 572.000$$

20/01/2010 Tarihinde Ortalama Birim Maliyet

$$208.000 + 1.160.000 / 400 + 2.000 = 570 \text{ TL/Br.}$$

30/01/2010 Tarihinde Üretime Gönderilen 1500 Birimin Maliyeti

$$1.500 \text{ Br.} \times 570 \text{ TL} = 855.000$$

İLK MADDE VE MALZEME STOK KARTI									
TARİH	GİREN			ÇIKAN			KALAN		
	Miktar	Fiyat	Tutar	Miktar	Fiyat	Tutar	Miktar	Fiyat	Tutar
Devir	1.000	500	500.000				1.000	500	500.000
10.01.2010	500	560	280.000				1.500	520	780.000
15.01.2010				1.100	520	572.000	400	520	208.000
20.01.2010	2.000	580	1.160.000				2.400	570	1.368.000
30.01.2010				1.500	570	855.000	900	570	513.000
TOPLAM	3.500		1.940.000	2.600		1.427.000			

			150 İLK MADDE VE MALZEME	
AÇIKLAMA	Miktar	Fiyat	BORÇ	ALACAK
Dönem Başı	1.000	500	500.000	

10.01.2010

150 İLK MADDE VE MALZEME	500.000	
191 İNDİRİLECEK KDV	90.000	
100 KASA		590.000

			150 İLK MADDE VE MALZEME	
AÇIKLAMA	Miktar	Fiyat	BORÇ	ALACAK
Dönem Başı	1.000	500	500.000	
10.01.2010	500	560	280.000	

15.01.2010

710 DİREKT İLK MAD. VE MALZ. GİD.	572.000	
150 İLK MADDE VE MALZEME		572.000
İlk Madde ve Malzemenin Üretime Gönderilmesi		

			150 İLK MADDE VE MALZEME	
AÇIKLAMA	Miktar	Fiyat	BORÇ	ALACAK
Dönem Başı	1.000	500	500.000	
10.01.2010	500	560	280.000	
15.01.2010	1.100	520		572.000

20.01.2010

150 İLK MADDE VE MALZEME	1.160.000	
191 İNDİRİLECEK KDV	208.800	
100 KASA		1.368.800
İlk Madde ve Malzeme Alımı		

			150 İLK MADDE VE MALZEME	
AÇIKLAMA	Miktar	Fiyat	BORÇ	ALACAK
Dönem Başı	1.000	500	500.000	
10.01.2010	500	560	280.000	
15.01.2010	1.100	520		572.000
20.01.2010	2.000	580	1.160.000	

30.01.2010

710 DİREKT İLK MAD. VE MALZ. GİD.		855.000	
150 İLK MADDE VE MALZEME			855.000
İlk Madde ve Malzemenin Üretime Gönderilmesi			

			150 İLK MADDE VE MALZEME	
AÇIKLAMA	Miktar	Fiyat	BORÇ	ALACAK
Dönem Başı	1.000	500	500.000	
10.01.2010	500	560	280.000	
15.01.2010	1.100	520		572.000
20.01.2010	2.000	580	1.160.000	
30.01.2010	1.500	570		855.000
TOPLAM			1.940.000	1.427.000
KALAN			513.000	

NOT: 30/01/2010 da 710 Hesaptaki tutar 151 Yarı Mamullere aktarılır.

30.01.2010

151 YARI MAMÜLLER	1.427.000	
711 DİREKT İLK MADDE VE MALZ. GİD. YANS. HS		1.427.000
Yarı mamül oluşumu		

2-Tartılı Ortalama Maliyet Yöntemi

İlgili dönem sonu itibariyle ortalama birim maliyeti bulunur. Bulunan ortalama birim maliyet temel alınarak, üretime gönderilen ilk madde ve malzeme giderleri ile stokta kalan ilk madde ve malzeme değerlendirilmiş olur.

Değerleme yöntemlerinde kullanılacak olan örnek;

İLK MADDE VE MALZEME STOK KARTI									
TARİH	GİREN			ÇIKAN			KALAN		
	Miktar	Fiyat	Tutar	Miktar	Fiyat	Tutar	Miktar	Fiyat	Tutar
Devir	1.000	500	500.000		BU BÖLÜM 31/XX/XXXX de hesaplanır.				
10.01.2010	500	560	280.000						
15.01.2010				1.100					
20.01.2010	2.000	580	1.160.000						
30.01.2010				1.500					
Açıklama	Miktar	Fiyat	Tutar						
Devir	1.000	500	500.000						
10.01.2010	500	560	280.000						
20.01.2010	2.000	580	1.160.000						
TOPLAM	3.500		1.940.000						

Ocak Sonu Ortalama Birim Fiyat= 1.940.000 / 3.500 =554,28

Açıklama	Miktar	Fiyat	Tutar
Ocak 2010 Stok Kalanı	900	554,28	498.852
Ocak 2010 Üretime Gönderilen	1.100	554,28	609.708
Ocak 2010 Üretime Gönderilen	1.500	554,28	831.420
TOPLAM ÜRETİME GÖNDERİLEN	2.600	554,28	1.441.128

B) İlk Giren-İlk Çıkar (FİFO) Yöntemi

İlk satın alınan ilk madde ve malzemenin öncelikli olarak üretime gönderilmesidir. Yöntemin adından da anlaşıldığı gibi, ilk giren malzemeyi ilk çıkar.

Örneğimizi inceleyelim.

İLK MADDE VE MALZEME STOK KARTI									
TARİH	GİREN			ÇIKAN			KALAN		
	Miktar	Fiyat	Tutar	Miktar	Fiyat	Tutar	Miktar	Fiyat	Tutar
Devir	1.000	500	500.000						
10.01.2010	500	560	280.000						
15.01.2010				1.100					
20.01.2010	2.000	580	1.160.000						
30.01.2010				1.500					

İLK MADDE VE MALZEME STOK KARTI									
TARİH	GİREN			ÇIKAN			KALAN		
	Miktar	Fiyat	Tutar	Miktar	Fiyat	Tutar	Miktar	Fiyat	Tutar
Devir	1.000	500	500.000				1.000	500	500.000
10.01.2010	500	560	280.000				1.000	500	500.000
							500	560	280.000
15.01.2010				1.000	500	500.000	400	560	224.000
				100	560	56.000			
20.01.2010	2.000	580	1.160.000				400	560	224.000
							2.000	580	1.160.000
30.01.2010				400	560	224.000	900	580	522.000
				1.100	580	638.000			

15.01.2010 Tarihinde üretime gönderilen 1.100 Br. İlk madde ve malzemenin maliyeti			
Gittiği Yer	Miktar	Fiyat	Tutar
Devirden	1.000	500	500.000
10.01.2010	100	560	56.000
TOPLAM	1.100		556.000

			150 İLK MADDE VE MALZEME	
AÇIKLAMA	Miktar	Fiyat	BORÇ	ALACAK
Dönem Başı	1.000	500	500.000	

10.01.2010

150 İLK MADDE VE MALZEME	500.000	
191 İNDİRİLECEK KDV	90.000	
100 KASA		590.000

			150 İLK MADDE VE MALZEME	
AÇIKLAMA	Miktar	Fiyat	BORÇ	ALACAK
Dönem Başı	1.000	500	500.000	
10.01.2010	500	560	280.000	

15.01.2010

710 DİREKT İLK MAD. VE MALZ. GİD.	556.000	
150 İLK MADDE VE MALZEME		556.000
İlk Madde ve Malzemenin Üretime Gönderilmesi		

			150 İLK MADDE VE MALZEME	
AÇIKLAMA	Miktar	Fiyat	BORÇ	ALACAK
Dönem Başı	1.000	500	500.000	
10.01.2010	500	560	280.000	
15.01.2010	1.100	520		556.000

20.01.2010

150 İLK MADDE VE MALZEME	1.160.000	
191 İNDİRİLECEK KDV	208.800	
100 KASA		1.368.800
İlk Madde ve Malzeme Alımı		

			150 İLK MADDE VE MALZEME	
AÇIKLAMA	Miktar	Fiyat	BORÇ	ALACAK
Dönem Başı	1.000	500	500.000	
10.01.2010	500	560	280.000	
15.01.2010	1.100	520		556.000
20.01.2010	2.000	580	1.160.000	

30/01/2010 Tarihinde üretime gönderilen 1.500 Br. İlk madde ve malzemenin maliyeti			
Gittiği Yer	Miktar	Fiyat	Tutar
10.01.2010	400	560	224.000
20.01.2010	1.100	580	638.000
TOPLAM	1.100		862.000

30.01.2010

710 DİREKT İLK MAD. VE MALZ. GİD.	150 İLK MADDE VE MALZEME	862.000	
İlk Madde ve Malzemenin Üretime Gönderilmesi			862.000

150 İLK MADDE VE MALZEME

AÇIKLAMA	Miktar	Fiyat	BORÇ	ALACAK
Dönem Başı	1.000	500	500.000	
10.01.2010	500	560	280.000	
15.01.2010	1.000	500		500.000
15.01.2010	100	560		56.000
20.01.2010	2.000	580	1.160.000	
30.01.2010	400	560		224.000
30.01.2010	1.100	580		638.000
TOPLAM			1.940.000	1.418.000
KALAN			522.000	

NOT: 30/01/2010 da 710 Hesaptaki tutar 151 Yarı Mamullere aktarılır.

30.01.2010

151 YARI MAMÜLLER	1.418.000	
711 DİREKT İLK MADDE VE MALZ. GİD. YANS. HS		1.418.000
Yarı mamül oluşumu		

C) Son Giren-İlk Çıkar (LİFO) Yöntemi

Satın alınan tarihler dikkate alınarak üretime gönderilmeden önceki en son satın alınan ilk madde ve malzemenin öncelikli olarak üretime gönderilmesidir.

Örneğimizi inceleyelim.

İLK MADDE VE MALZEME STOK KARTI									
TARİH	GİREN			ÇIKAN			KALAN		
	Miktar	Fiyat	Tutar	Miktar	Fiyat	Tutar	Miktar	Fiyat	Tutar
Devir	1.000	500	500.000						
10.01.2010	500	560	280.000						
15.01.2010				1.100					
20.01.2010	2.000	580	1.160.000						
30.01.2010				1.500					

İLK MADDE VE MALZEME STOK KARTI									
TARİH	GİREN			ÇIKAN			KALAN		
	Miktar	Fiyat	Tutar	Miktar	Fiyat	Tutar	Miktar	Fiyat	Tutar
Devir	1.000	500	500.000				1.000	500	500.000
10.01.2010	500	560	280.000				1.000	500	500.000
							500	560	280.000
15.01.2010				500	560	280.000	400	500	200.000
				600	500	300.000			
20.01.2010	2.000	580	1.160.000				400	500	200.000
							2.000	580	1.160.000
30.01.2010				1.500	580	870.000	400	500	200.000
							500	580	290.000

			150 İLK MADDE VE MALZEME	
AÇIKLAMA	Miktar	Fiyat	BORÇ	ALACAK
Dönem Başı	1.000	500	500.000	

10.01.2010

150 İLK MADDE VE MALZEME	500.000	
191 İNDİRİLECEK KDV	90.000	
100 KASA		590.000

			150 İLK MADDE VE MALZEME	
AÇIKLAMA	Miktar	Fiyat	BORÇ	ALACAK
Dönem Başı	1.000	500	500.000	
10.01.2010	500	560	280.000	

15.01.2010 Tarihinde üretime gönderilen 1.100 Br. İlk madde ve malzemenin maliyeti			
Gittiği Yer	Miktar	Fiyat	Tutar
10.01.2010	500	560	280.000
Devirden	600	500	300.000

15.01.2010

710 DİREKT İLK MAD. VE MALZ. GİD.	580.000	
150 İLK MADDE VE MALZEME		580.000
İlk Madde ve Malzemenin Üretime Gönderilmesi		

20.01.2010

150 İLK MADDE VE MALZEME	1.160.000	
191 İNDİRİLECEK KDV	208.800	
100 KASA		1.368.800
İlk Madde ve Malzeme Alımı		

			150 İLK MADDE VE MALZEME	
AÇIKLAMA	Miktar	Fiyat	BORÇ	ALACAK
Dönem Başı	1.000	500	500.000	
10.01.2010	500	560	280.000	
15.01.2010	1.100	520		580.000
20.01.2010	2.000	580	1.160.000	

30/01/2010 Tarihinde üretime gönderilen 1.500 Br. İlk madde ve malzemenin maliyeti			
Gittiği Yer	Miktar	Fiyat	Tutar
20.01.2010	1500	580	870.000

30.01.2009

710 DİREKT İLK MAD. VE MALZ. GİD.	870.000	
150 İLK MADDE VE MALZEME		870.000
İlk Madde ve Malzemenin Üretime Gönderilmesi		

150 İLK MADDE VE MALZEME				
AÇIKLAMA	Miktar	Fiyat	BORÇ	ALACAK
Dönem Başı	1.000	500	500.000	
10.01.2010	500	560	280.000	
15.01.2010	500	560		280.000
15.01.2010	600	500		300.000
20.01.2010	2.000	580	1.160.000	
30.01.2010	1500	580		870.000
TOPLAM			1.940.000	1.450.000
KALAN			490.000	

NOT: 30/01/2010 da 710 Hesaptaki tutar 151 Yarı Mamullere aktarılır. **30.01.2010**

151 YARI MAMÜLLER	1.450.000	
711 DİREKT İLK MADDE VE MALZ. GİD. YANS. HS		1.450.000
Yarı mamul oluşumu		

STOK DEĞERLEME YÖNTEMİ	ALIŞLAR TUTARI	ÜRETİME GİDEN MALİYET	STOKTA KALAN
Lifo	1.940.000	1.450.000	490.000
Ağırlıklı Ortalama	1.940.000	1.441.128	498.872
Hareketli Ortalama	1.940.000	1.427.000	513.000
Fifo	1.940.000	1.418.000	522.000

Örnek: Makine Parçaları üretimi yapan MAKAS İşletmesi'nin Freze makinesinin üretiminde kullanılan dişlinin Mart ayına ilişkin stok hareketleri şöyledir. Bu örnekten yararlanarak Çeşitli Yöntemle göre stok kartlarını oluşturalım.

Tarih	İşlem	Birim Fiyat	Miktar (Adet)	Tutar
1 Mart	Dönem Başı Mevcudu	30	400	12.000
3 Mart	Üretime Sevk		330	
7 Mart	Alım	32	550	17.600
13 Mart	Üretime Sevk		490	
19 Mart	Alım	35	360	12.600
31 Mart	Üretime Sevk		400	

Tartılı Ortalama Yöntemine Göre (Z) Cinsi İlk Madde ve Malzeme Değerlemesi

Tarih	Açıkl.	GİREN			ÇIKAN			KALAN		
		Miktar	Fiyat	Tutar	Miktar	Fiyat	Tutar	Miktar	Fiyat	Tutar
1.3	Dönembası							400	30	12.000
3.3	Sevk				330	32,21	10.629,3	70		
7.3	Alım	550	32	17.600				620		
13.3	Sevk				490	32,21	15.782,9	130		
19.3	Alım	360	35	12.600				490		
31.3	Sevk				400	32,21	12.884	90	32,21	2.903,8

Toplam 910

30.200

700

39.296,2

$$(30.200 + 12.000) \div (910 + 400) = 32,2137$$

Hareketli Ortalama Yöntemine Göre (Z) Cinsi İlk Madde ve Malzeme Değerlemesi

Tarih	Açıklama	GİREN			ÇIKAN			KALAN		
		Miktar	Fiyat	Tutar	Miktar	Fiyat	Tutar	Miktar	Fiyat	Tutar
1.3	Dönembası							400	30	12.000
3.3	Sevk				330	30	9.900	70	30	2.100
7.3	Alım	550	32	17.600				620	31,77	19.700
13.3	Sevk				490	31,77	15.567,3	130	31,77	4.132,7
19.3	Alım	360	35	12.600				490	34,15	16.732,7
31.3	Sevk				400	34,15	13.660	90	34,15	3.072,7
	Toplam	1.310		30.200	1.220		39.127,3			

$$(17.600 + 2.100) \div (550 + 70) = 31,77$$

$$(12.600 + 4.132,7) \div (360 + 130) = 34,15$$

İlk Giren İlk Çıkar (FIFO) Yöntemine Göre (Z) Cinsi İlk Madde ve Malzeme Değerlemesi

Tarih	Açıklama	GİREN			ÇIKAN			KALAN		
		Miktar	Fiyat	Tutar	Miktar	Fiyat	Tutar	Miktar	Fiyat	Tutar
1.3	Dönembası							400	30	12.000
3.3	Sevk				330	30	9.900	70	30	2.100
7.3	Alım	550	32	17.600				70	30	
								550	32	19.700
13.3	Sevk				70	30		0		
					420	32	15.540	130	32	4.160
19.3	Alım	360	35	12.600				130	32	
								360	35	16.760
31.1	Sevk				130	32		0		
					270	35	13.610	90	35	3.150
	Toplam	1.310		42.200	1.220		39.050			